

NAJAARSTREK VAN KLEINE WEIDVOGELS IN EEN VEENWEIDEGEBIED.

Jan van 't Hoff
Stadsweg 65
9918 PL GARRELSWEER

Inleiding

Naar het buiten de broedtijd voorkomen van weidevogels in de broedgebieden (graslanden en akkers) is in ons land nog maar bitter weinig onderzoek gedaan. Er is iets bekend over de doortrek en overwintering van de grutto (Mulder 1972, Marteyn & Swennen 1984) en overwinterende scholeksters (Koopman 1987). Over de achteruitgang van de rui-functie van de Nederlandse veengraslanden voor de watersnip is alleen aan de hand van jachtstatistieken een beeld verkregen (Beintema & Müskens 1983). In het overzichtswerk van het Nederlandse weidevogelonderzoek 1970-1985 (Verstrael 1987) worden uitsluitend kennislacunes in het weidevogelonderzoek aangegeven die betrekking hebben op de broedcyclus. Over lacunes in het onderzoek naar weidevogels buiten de broedtijd wordt zelfs met geen woord gerept! Van de zogenaamde kleine weidevogels is al helemaal niets bekend.

Om nu iets meer te weten te komen over het doortrekverloop in het najaar van pleisterende kleine weidevogels heb ik van augustus tot december 1983 wekelijks de Onner- en Oostpolder, een veengraslandgebied, bezocht. De systematisch gestelde, hier voorkomende soorten zijn: watersnip, graspieper, veldleeuwerik, paapje, tapuit, gele en witte kwikstaart, witgatje en oeverloper. (Deze laatste twee soorten reken ik gemakshalve tot de kleine weidevogels, hoewel ze in ons land niet broeden.)

Van de talrijkste soort in het najaar, de watersnip (!), heb ik naast gegevens over het doortrekverloop en de verspreiding materiaal verzameld over de pleisterplaatskeuze en groeps grootte.

Methodiek

Tussen de eerste week van augustus en de eerste week van december heb ik 16 bezoeken gebracht aan het gebied. Tevoren heb ik de ligging van de transekten bepaald binnen de aselekt gekozen km-hokken. De gemiddelde en totale lengte van de 3 transekten bedroeg respectievelijk 1.7 en 5.0 km, met een gemiddelde en totale oppervlakte van respectievelijk 15.5 en 46.5 ha. De waarneembreedte aan weerszijden van de vaste looproute bedroeg ca. 20 meter. Alle bezoeken waren 's ochtends vanaf zonsopkomst, waarbij alleen pleisterende vogels zijn genoteerd.

Resultaten

watersnip

- Aantalverloop en groeps grootte:
Opmerkelijk genoeg blijkt, van wat ik maar de kleine weidevogels noem, de watersnip op de najaarstrek de talrijkste soort te zijn! Van de Kievit heb ik regelmatig groepen waargenomen. Hoewel ik deze soort niet heb geteld in de transekten, is mijn indruk dat de watersnip talrijker voorkwam dan de Kievit. Figuur 1 geeft het verloop weer van de aantallen watersnippen en de gemiddelde groeps grootte. Er zijn 2 doortrekpieken te onderscheiden; één rond half september en één rond half oktober. Vanaf begin september nemen de aantallen snel toe. Na half november zijn ze nagenoeg verdwenen. Het hoogste aantal van 180 individuen werd half september bereikt. Dit komt neer op een maximum-dichtheid van 39.1 watersnippen/10 ha. De gemiddelde dichtheid/10 ha en standaarddeviatie bedroeg 9.1 ± 12.2 watersnippen. Half oktober lag de dichtheid met 36.6 snippen/10 ha slechts een fractie lager. Volgens Hustings et al. (1985) worden in het najaar de hoogste aantallen watersnippen van half augustus tot in november gezien.

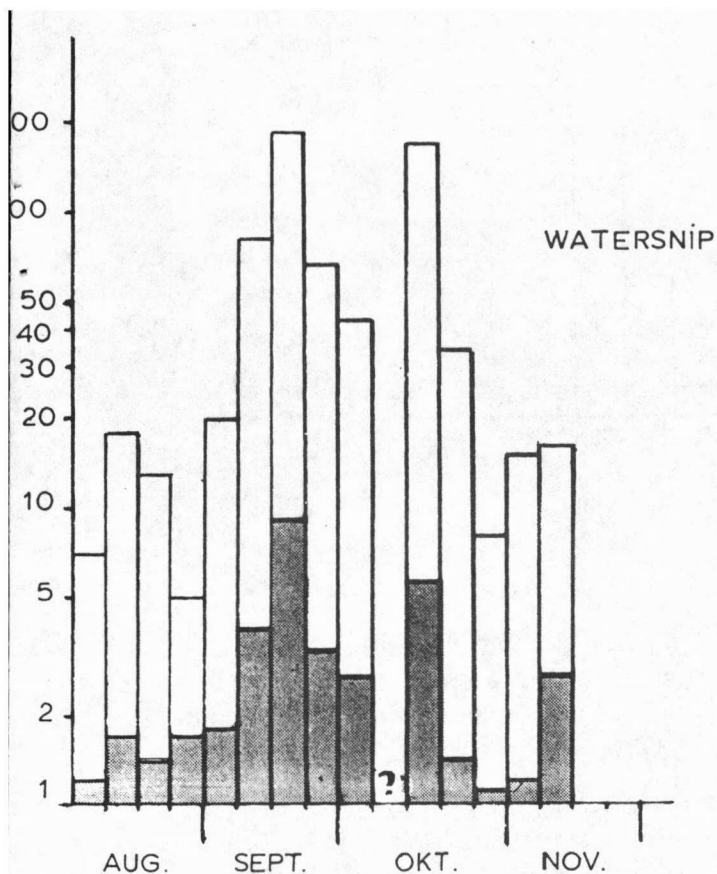

fig. 1 Aantalsverloop en gemiddelde groeps grootte (arceering) van de watersnip. Gemiddeld is de dichtheid 9.1/10 ha. De grafiek is semi-logaritmisch uitgezet t.b.v. de onderlinge vergelijkbaarheid.

Het verloop van de gemiddelde groeps grootte is synchroon aan het aantalsverloop. De gemiddelde groeps grootte bedroeg 9.1 snippen, met een maximum groeps grootte van 94 vogels rond half september.

- Verspreiding:

Er is een groot en konsekwent verschil in het gemiddeld aantal snipper per gebiedsdeel. Dit betekent dat de watersnip zeer heterogeen verspreid over de Onner- en Oostpolder voorkomt. Met welke factoren deze verspreiding samenhangt is een aardig onderwerp voor nader onderzoek lijkt me. Variabelen waar je aan kunt denken zijn: structuur van de grasmat, ligging ten opzichte van het maaiveld (vochtigheid), structuur van de sloten, bodemtype e.d.

- Pleisterplaatsen:

Op de najaarstrek blijkt de dichtheid aan watersnippen in graslanden of in sloten c.q. slootranden niet significant te verschillen. Numeriek worden veel meer watersnippen in grasland dan in sloten gezien, maar dat is ook logisch als je weet dat de oppervlakte grasland in de transekten 90x groter is dan de oppervlakte sloot(rand)! Tijdens de herfst doortrekkende watersnippen hebben in de veengraslanden van de Onner- en Oostpolder geen voorkeur voor grasland of sloot.

overige soorten

De talrijkheid van de overige kleine weidevogels valt in het niet vergeleken bij die van de watersnip! De talrijkste soorten na de watersnip zijn graspieper en veldleeuwrik. Van alle waargenomen soorten komt alleen de graspieper op de najaarstrek nog regelmatige pleisterend voor (figuur 2). Het maximum-aantal bedraagt 38 graspiepers op 46.5 ha, hetgeen neerkomt op een dichtheid van 8.2 vogels/10 ha. De piek wordt in de tweede week van november bereikt. Op de vinkenbanen worden de hoogste aantallen graspiepers rond half september reeds gesignaleerd (De By 1981). Deze piek wordt dus al 2 maanden eerder bereikt dan in de Groningse veengraslanden!

De doortrekperiode in de Onner- en Oostpolder komt overeen met de periode waarin de hoogste aantallen voorkomen die Hustings et al. opgeeft; half september tot in november. Vóór 10 september zijn geen pleisterende graspiepers gezien, evenmin na 10 november (tot 1 december).

De veldleeuwrik komt op de najaarstrek slechts in zeer lage aantallen voor (figuur 3). Het maximum-aantal bedraagt 10 veldleeuwrieken op 46.5 ha rond half september; dit aantal komt neer op een dichtheid van 2.2 vogels/10 ha. Hustings et al. (1985) geven als belangrijkste doortrekperiode op: van begin augustus tot half oktober.

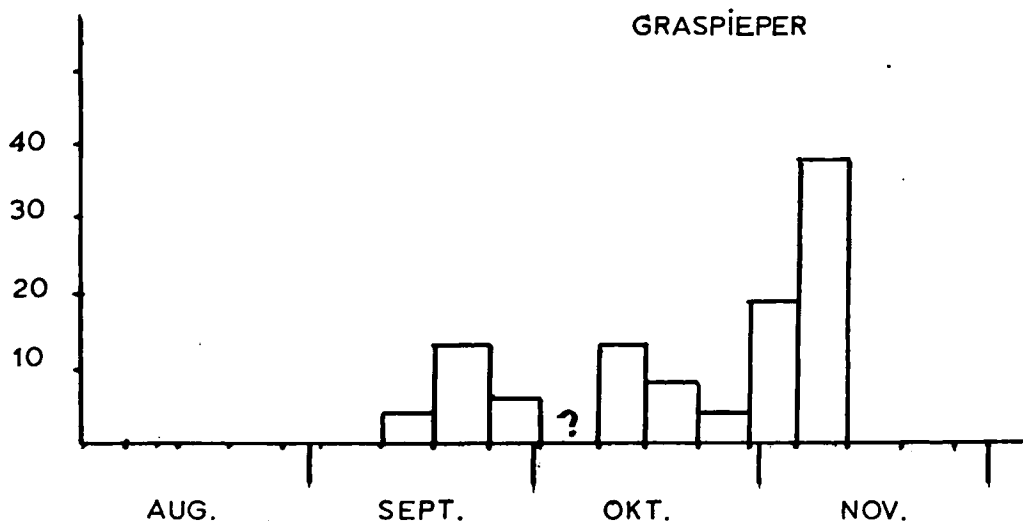

fig. 2 Aantalsverloop van de graspieper. De gemiddelde dichtheid bedraagt 2.8 graspiepers/10 ha.

Van tapuit, gele en witte kwikstaart, witgatje en oeverloper zijn slechts enkele waarnemingen bekend van solitaire vogels. In juli was het witgatje talrijker in het gebied. In de korte doortrekperiode van het paapje is deze soort lx waargenomen, met 3 individuen.

Literatuur

Beintema, A. en G. Muskens 1983: Changes in the migration pattern of the Common Snipe. In: H. Kalchauer (ed.) - Proceedings 2th European Woodcock and Snipe Workshop (IWRB): 146-161.

De By, R. 1981: Onderzoek aan graspiepers in de jaren 1976-1979. Winterkoning (jubileumnummer): 41-50.

Van Gasteren, H. 1988: Vlieghoogte en groeps grootte van trekkende graspiepers. Limosa 61, no 1: 13-19.

Hustings, M.F.H., R.G.M. Kwak, P.F.M. Opdam en M.J.S.M. Reijnen 1985: Vogelinventarisatie. Natuurbeheer in Nederland dl 3.

Koopman, K. 1987: Verschillen in overwinteringsgebied van Friese scholeksters. Limosa 60, no 4: 179-185.

Marteyn, E.C.L. en C. Swennen 1984: Overwinterende grutto's in ZW-Nederland. Limosa 57, no 4: 125-129.

Mulder, Th. 1972: De grutto in Nederland. KNNV-wetensch.med. no 90.

Pätzold, R. 1975: Die Feldlerche. NBB no 323, Wittenberg-Lutherstadt.

Verstrael, T.J. 1987: Weidevogelonderzoek in Nederland. Contactcommissie Weidevogelonderzoek, Den Haag.

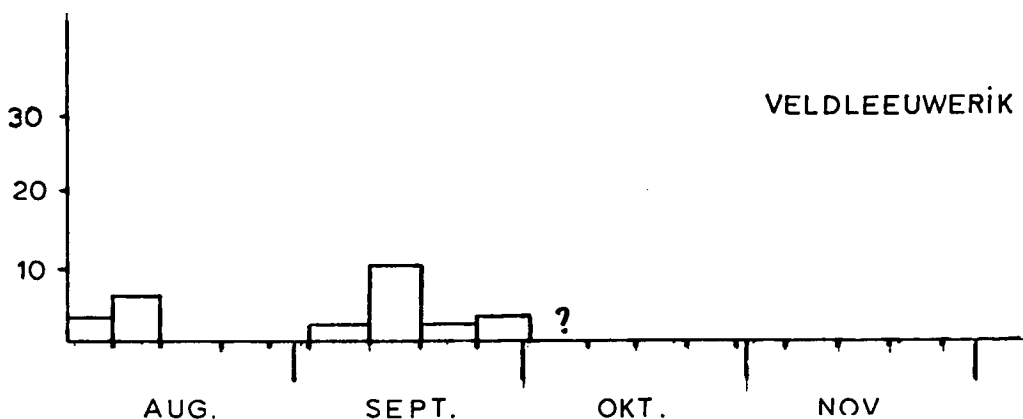

fig. 3 Aantalsverloop van de veldleeuwerik. De gemiddelde dichtheid bedraagt 0.6 veldleeuweriken/10 ha.